

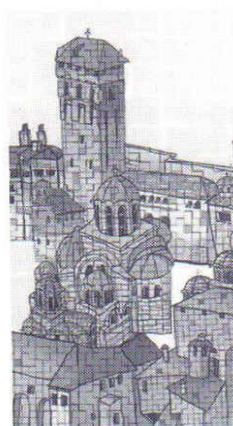
1. UVOD

Početak preventivne medicine u Srbiji, kao i prvi pokušaji rada organizovane zdravstvene službe, obično se vezuju za događaje od pre 164 godine za donošenje Sretenjskog ustava (1835) i ustavne promene (1838/39), kojima su udareni temelji srpske državnosti.

Međutim, začetke organizovane zdravstvene službe i preventivnih aktivnosti, identifikujemo u delatnosti onih naših poslenika, koji u davnoj prošlosti Srbije izmisliše i u ruke ljudi staviše kašiku i viljušku(XI vek) postaviše norme i utvrdiše uputstvo kako se grade gradovi za odbranu, ali i za život (XIII) vek, propisaše sanitarno-higijenske standarde o tome gde, šta i kako može biti izgrađeno, odakle se može koristiti voda za piće, gde i kako vršiti sahranjivanje mrtvih (XVII vek), kako se braniti od morija koje su harale narodom. Poseban doprinos organizovanoj zaštiti zdravlja, dali su Krmčija Svetog Save, kao prvi akt koji reguliše socijalno staranje, Dušanov zakonik, kao zbirka propisa koji uređuju širok spektar oblasti od kojih u manjoj ili većoj meri zavisi zdravlje ljudi, zbornik srednjovekovnih medicinskih propisa poznat pod nazivom Hilendarski medicinski kodeks, Rudarski zakon despota Stefana Lazarevića o obaveznom provetravanju rudarskih okana, koji propisuje način na koji se mora čuvati zdravlje zaposlenih u jednoj značajnijoj privrednoj delatnosti toga vremena.

sa
n)

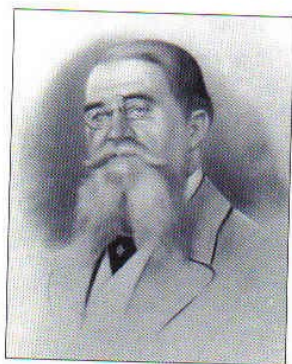
Манастир Хиландар

Preskočivši tmurne vekove turske okupacije, u ovu plejadu velikana prethodnika, početkom XIX veka upisujemo Karađorđa Petrovića i naročito – kneza Miloša Obrenovića, koji prihvata ideju i osniva prvo karantinsko odeljenje sa sanitetom u Beogradu, a 8. jula 1839. godine propisuje „Pravila o kalemljenju boginja”. On je takođe 1859. godine (21. oktobra), doneo Odluku da se u Beogradu osnuje „jedna mala laboratorija za preke sanitetske potrebe”, koja je dobila zadatak da „ispituje jelo i piće, škodljivo ili sumnjivo”

Donošenjem Nastavlenija za okružne lekare i fizikuse (21. avgusta 1839. godine), Zakona o podizanju i ustorjstvu bolnica (27.marta 1865. godine), Zakona o ustrojstvu Stalnog lekarskog odbora (4. aprila 1869. godine),i naročito, Zakona o uređenju sanitetske struke i o čuvanju narodnoga zdravlja (30. marta 1881. godine), postavljeni su temelji organizovane preventivnomedicinske delatnosti u Srbiji.

Kraj XIX i početak XX veka obeležen je intenzivnijim naporima na podizanju zdravstvene kulture i širenju aktivnosti preko raznih udruženja, nevladinih organizacija, čak i škola koje su funkcionisale unutar ovih udruženja i društava.

Među njima svakako treba pomenuti *Društvo za suzbijanje alkoholizma* – 1901.godine (osnivači dr. Jovan Dantić i dr. Miloš Popović), *Društvo za čuvanje narodnoga zdravlja* – 1902. godine, *Društvo za školsku higijenu i narodno prosvetljenje* – 1905.godine (osnivač dr. Svetozar Marković), *Društvo „Srpska majka”* – 1910. godine (osnivač dr. Jovan Jovanović), kao i mnoga druga društva, fondove i institucije sa humanističkim i filantropskim programima i socijalnomedicinskim sadržajem rada. U ovom periodu, i kasnije, dolazi do osnivanja i početka dinamičnog razvoja dve najznačajnije državne institucije koje čine temelje današnjeg sistema zdravstvene zaštite stanovništva Srbije. To su: Medicinski fakultet u Beogradu, osnovan 1919. godine,i Centralni higijenski zavod (današnji Institut za zaštitu zdravlja Srbije „dr. Milan Jovanović Batut”) koji je osnovan 1924. godine, a poseban doprinos u rađanju ovih institucija zauzima genijalna ličnost onog i ovog vremena, dr. Milan Jovanović Batut.

Др Милан Јовановић Батут

Pored ovoga značajniji događaji za zdravlje i zdravstvenu zaštitu u Srbiji predstavljaju:

- godine 1909. osnovana prva Hemijska laboratorija u Beogradu
- godine 1910. osnovana prva Bakteriološka laboratorija u Beogradu
 - osnovan Zavod za sterilizaciju mleka u Beogradu
- godine 1916. osnovan Zavod za ispitivanje životnih namirnica

- osnovano Odeljenje za dezinfekciju starih stvari namenjenih prodaji
- godine 1917. osnovana Epidemijska bolnica
 - osnovan Mobilni epidemijski sanatorijum
 - osnovan Zavod za uništavanje gamadi
- godine 1918. osnovano Ministarstvo za narodno zdravlje Kraljevine SHS
- godine 1919. osnovana Stalna epidemijska komisija (predsednik Dr. Milan Jovanović Batut – predsednik Glavnog sanitetskog saveta Ministarstva)
- Počeo da izlazi „Glasnik Ministarstva za narodno zdravlje” (septembra)
- Godine 1921. osnovane prve Zdravstvene zadruge
- Godine 1922. osnovana Bakteriološka stanica i Laboratorija za tropske i parazitarne bolesti u Beogradu
- Godine 1923. osnovan institut za Socijalnu medicinu i Vojno higijenski institut
- Godine 1930. osnovane prve zdravstvene opštine
- Godine 1934. osnovan Dezinfekcioni zavod u Beograd

Kroz ceo ovaj period transformacije i svog značaja u unapređenju i očuvanju zdravlja dešavao se i u službi sanitarne inspekcije, sve do kraja sedamdesetih godina XX veka. U ovom periodu javljaju se prvi pokušaji da se sanitarci (viši sanitarni tehničari – sadašnji sanitarni inženjeri) potisnu iz sanitarnog nadzora, a time i iz sanitarne inspekcije i to: - uvođenjem i „provlačenjem” kroz tadašnji Zakon o sanitarnoj inspekciji termin „manje složeni poslovi” koji degradira, obezvređuje i umanjuje značaj ovih kadrova. Potom sledi postepeni i sistematski gubitak nadležnosti nad prometom i proizvodnjom otrova, jonizujućim zračenjem, nad dispozicijom otpadnih voda i na kraju kao „slag na torti”, gubitak najvećeg dela preventivnog nadzora nad lokacijom, projektno-tehničkom dokumentacijom i izgradnjom objekata (stambeno-poslovnih, zanatskih, za proizvodnju ž.n., za promet ž.n., ugostiteljstva, zdravstva i sl.).

Kao vrhunac nerazumevanja uloge i značaja sanitarnih inženjera-sanitarnih inspektora u zaštiti zdravlja stanovništva i u kompletnom preventivnom i inspekcijskom nadzoru, predstavlja donošenje i usvajanje u Skupštini Srbije, Zakona o bezbednosti hrane, u kome sanitarna inspekcija gubi i onaj mali preostali deo nadležnosti u proizvodnji i prometu lako kvarljivih životnih namirnica. Posebno je interesantno obrazloženje predlagača zakona za aktuelna zakonska rešenja u kome se navodi da sanitarni inspektori nisu dovoljno edukovani i kompetentni za obavljanje inspekcijskog nadzora nad ovom vrstom hrane, pa se ovom konstatacijom došlo u suprotnost sa svim istorijskim i u dosadašnjoj praksi potvrđenim činjenicama i ostvarenim rezultatima službe sanitarne inspekcije koje je ostvarila na poslovima zaštite i unapređenja zdravlja stanovništva Republike Srbije.